

Секція Педагогіка	
УДК 37.091.26:811.111	
Дата першого надходження статті до видання	2026-05-11
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-06-30
Дата публікації/оприлюднення	2026-06-30

Теоретико-методичні засади оцінювання мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти у процесі вивчення англійської мови

Усик Людмила Миколаївна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та міжнародної комунікації,
Черкаський державний технологічний університет, Черкаси, Україна
e-mail: l.usyk@chdtu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3306-2641>

Черчата Лідія Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Полтава,
Україна

e-mail: l.cherchata@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4335-3282>

Король Лариса Леонідівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської та німецької філології,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Полтава,
Україна

e-mail: larys.l.korol@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7356-6556>

Анотація. У статті розглядаються теоретико-методичні засади оцінювання мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти у процесі вивчення англійської мови в умовах реалізації компетентнісної парадигми освіти. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переходу від традиційних знаннево орієнтованих моделей оцінювання до сучасних підходів, що забезпечують комплексне вимірювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності та її практичної реалізації в мовленнєвій діяльності. **Метою** дослідження є теоретичне обґрунтування сучасних підходів до оцінювання мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти, а також визначення ефективних методів, критеріїв і інструментів вимірювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності. Нами використано наступні **методи** дослідження: теоретичний аналіз і синтез; порівняльний та структурно-логічний аналіз; описовий та інтерпретаційний методи для характеристики критеріїв оцінювання та формулювання узагальнених висновків.

Результати дослідження свідчать, що сучасна система оцінювання мовленнєвих компетентностей перебуває в стані активної трансформації, що проявляється у переході до компетентнісно орієнтованих і рівневих моделей вимірювання. Встановлено, що мовленнєва компетентність є ключовим компонентом іншомовної комунікативної компетентності та реалізується через основні види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письмо. Обґрунтовано, що ефективно оцінювання можливе за

умови застосування чітко визначених критеріїв (fluency, accuracy, vocabulary range, pronunciation, interaction, content, organization, mechanics), а також міжнародної шкали CEFR (A1–C2), яка забезпечує стандартизацію та об'єктивність вимірювання.

Висновки підтверджують, що сучасна система оцінювання мовленнєвих компетентностей поступово переходить до інтегрованої компетентісно-орієнтованої моделі, яка поєднує традиційні педагогічні підходи з цифровими інструментами та міжнародними стандартами.

Ключові слова: мовленнєва компетентність, комунікативна компетентність, оцінювання навчальних досягнень, англійська мова, компетентісний підхід, формувальне оцінювання, CEFR.

Theoretical and Methodological Foundations for Assessing Students' Language Competencies in the Process of Learning English

Usyk Liudmyla Mykolaivna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages and International
Communication,

Cherkasy State Technological University, Cherkasy, Ukraine

e-mail: l.usyk@chdtu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3306-2641>

Cherchata Lidiia Mykhailivna

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English and German Philology
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

e-mail: l.cherchata@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4335-3282>

Korol Larysa Leonidivna

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English and German Philology,
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

e-mail: larys.l.korol@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7356-6556>

Abstract. The article examines the theoretical and methodological foundations of assessing learners' speech competencies in the process of studying English within the framework of the competence-based educational paradigm. The relevance of the study is determined by the need to shift from traditional knowledge-oriented assessment models to modern approaches that ensure comprehensive measurement of the level of foreign language communicative competence and its practical implementation in speech activity. The aim of the study is to provide a theoretical substantiation of contemporary approaches to assessing learners' speech competencies, as well as to identify effective methods, criteria, and tools for measuring the level of foreign language communicative competence development. The following research methods were employed: theoretical analysis and synthesis; comparative and structural-logical analysis; descriptive and interpretative methods for characterizing assessment criteria and formulating general conclusions.

The results of the study indicate that the modern system of assessing speech competencies is undergoing significant transformation, characterized by a shift toward competence-based and level-oriented assessment models. It has been established that speech

competence is a key component of foreign language communicative competence and is realized through the main types of language activities: listening, speaking, reading, and writing. It has been substantiated that effective assessment is possible when clearly defined criteria are applied (fluency, accuracy, vocabulary range, pronunciation, interaction, content, organization, mechanics), as well as the CEFR international scale (A1–C2), which ensures standardization and objectivity of evaluation.

The conclusions confirm that the modern system of assessing speech competencies is gradually transitioning toward an integrated competence-based model that combines traditional pedagogical approaches with digital tools and international standards.

Keywords: speech competence, communicative competence, assessment of learning outcomes, English language, competence-based approach, formative assessment, CEFR.

Вступ

Актуальність проблеми. В умовах глобалізації, інтенсивного розвитку міжнародної комунікації та інтеграції України до європейського освітнього простору володіння англійською мовою набуває особливого значення як необхідна складова професійної та особистісної самореалізації сучасної людини. Англійська мова сьогодні виконує функцію мови міжнародного спілкування, науки, бізнесу та цифрових технологій, що зумовлює підвищення вимог до рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти, оцінювання якої є сьогодні надзвичайно важливою проблемою. Особливого значення вона набуває в контексті реформування української освіти, реалізації концепції Нової української школи, а також впровадження загальноєвропейських підходів до визначення рівнів володіння іноземною мовою відповідно до «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти» (CEFR) [1]. Зазначені документи акцентують увагу на необхідності формування комунікативної компетентності та впровадження прозорих, об'єктивних і валідних механізмів її оцінювання.

Саме тому актуальність запропонованого дослідження зумовлена необхідністю розроблення та впровадження ефективних моделей оцінювання мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти у процесі вивчення англійської мови, які забезпечували б об'єктивне визначення рівня сформованості комунікативних умінь, відповідали сучасним освітнім стандартам і сприяли підвищенню якості іншомовної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика оцінювання іншомовної комунікативної компетентності перебуває в центрі уваги авторитетних науковців, які наголошують на необхідності інтегрованого підходу до розвитку англійської професійної компетентності та вдосконаленню системи її оцінювання, що має враховувати як мовний рівень, так і здатність застосовувати англійську мову в педагогічних ситуаціях. К. Петрик і Я. Малиш акцентують увагу на порівняльному аналізі сучасних систем оцінювання мовленнєвих компетентностей, який дозволяє виявити спільні тенденції, зокрема орієнтацію на комунікативний підхід та використання формувального оцінювання. Вони підкреслюють важливість адаптації оцінювальних практик до освітнього контексту та соціокультурних умов, що є ключовим чинником підвищення об'єктивності та ефективності оцінювання мовленнєвих умінь [2]. І. Горошкін звертає увагу, що у методичних рекомендаціях МОН наголошується на необхідності оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти за чотирма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) та розроблення чітких критеріїв оцінювання відповідно до компетентнісного підходу. Він пропонує структуру критеріїв (ціннісний, пізнавальний, діяльнісний, рефлексійний), що дозволяє комплексно оцінювати не лише мовні знання, а й особистісні та діяльнісні складники іншомовної комунікативної компетентності [3]. Для Н. Скрипник мовленнєва

компетентність є базовим компонентом професійної та комунікативної підготовки майбутніх фахівців, розвиток якої забезпечується через активну мовленнєву діяльність та впровадження компетентнісного підходу в освітній процес [4]. О. Онопрієнко обґрунтовує сучасні дидактико-методичні підходи до контролю та оцінювання освітніх результатів у початковій школі з акцентом на формувальне оцінювання та компетентнісно орієнтоване навчання. Він підкреслює важливість дидактичного забезпечення процесу оцінювання, що сприяє більш об'єктивному та цілісному вимірюванню навчальних досягнень здобувачів освіти [5]. О. Яциняк і Т. Шевчук наголошують на ефективності формувального оцінювання як інструменту підвищення навчальної мотивації та розвитку академічної відповідальності здобувачів освіти, особливо в умовах онлайн-навчання англійської мови. Вони підкреслюють роль зворотного зв'язку, самооцінювання, цифрових технологій і гейміфікації як ключових чинників трансформації навчального процесу та активізації участі студентів у власному освітньому розвитку [6]. О. Шляхтіна наполягає на необхідності використання різноманітних і безперервних форм оцінювання в курсі англійської мови для спеціальних цілей, що сприяє підвищенню мотивації студентів і вдосконаленню методики викладання [7]. В. Миськів наводить критерії та показники оцінювання граматичної компетентності, а на основі передекспериментального етапу визначає початковий рівень її сформованості у студентів експериментальних і контрольних груп [8]. О. Кміть визначає сутність контрольної-оцінювальної компетентності майбутнього фахівця початкової іншомовної освіти як здатності планувати, організовувати та здійснювати оцінювання навчальних досягнень учнів відповідно до вимог НУШ і чинних нормативних документів [9]. Н. Голуб та О. Горошкіна розглядають навчальну, діагностико-коригувальну, мотивувальну та рефлексійну функції оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Дослідники пропонують компетентнісно орієнтовані механізми оцінювання, що базуються на чотирьох групах мовленнєвих умінь та особливу увагу приділяють ролі самооцінювання як інструменту розвитку навчальної автономії [10]. Т. Полонська аналізує сутність оцінювання навчальних досягнень учнів з іноземної мови в початковій школі в умовах компетентнісного підходу та реалізації вимог Нової української школи, з акцентом на перехід від результатоорієнтованого до процесуального оцінювання навчального поступу [11].

Виділення невирішеної частини проблеми. Попри значну кількість наукових праць, присвячених оцінюванню мовленнєвих компетентностей та впровадженню компетентнісного підходу в іншомовній освіті, подальшого теоретичного та методичного обґрунтування потребують питання інтеграції формувального оцінювання з критеріально-орієнтованими та цифровими інструментами, а також розроблення уніфікованих підходів до оцінювання всіх видів мовленнєвої діяльності в умовах сучасної освітньої практики.

Мета статті. Метою статті є комплексний аналіз теоретичних засад і сучасних підходів до оцінювання мовленнєвих компетентностей у процесі вивчення англійської мови, а також визначення ефективних методів, критеріїв та інструментів вимірювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності. Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- проаналізувати наукові підходи до трактування понять «комунікативна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність» та «мовленнєва компетентність»;
- розкрити сутність компетентнісно орієнтованого підходу до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти;
- охарактеризувати основні види мовленнєвої діяльності як об'єкти оцінювання (аудіювання, говоріння, читання, письмо);

- визначити та систематизувати критерії оцінювання мовленнєвих компетентностей відповідно до сучасних міжнародних стандартів (зокрема CEFR);
- проаналізувати можливості формуального оцінювання як ефективного інструменту розвитку мовленнєвих компетентностей;
- дослідити роль цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту в модернізації системи оцінювання іншомовної мовленнєвої діяльності.

Реалізація зазначених завдань дозволяє обґрунтувати сучасні тенденції розвитку системи оцінювання мовленнєвих компетентностей та визначити перспективні напрями її вдосконалення в умовах цифрової трансформації освіти.

Методологія

Методи дослідження. У дослідженні використано комплекс загальнонаукових теоретичних методів, зокрема аналіз і синтез наукової літератури з проблем оцінювання мовленнєвих компетентностей та формування іншомовної комунікативної компетентності; порівняльний аналіз для зіставлення традиційних і сучасних підходів до оцінювання навчальних досягнень; структурно-логічний аналіз для систематизації критеріїв, методів та інструментів оцінювання; описовий та інтерпретаційний методи для характеристики особливостей оцінювання різних видів мовленнєвої діяльності та узагальнення результатів дослідження.

Джерела даних. Джерельну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з методики навчання іноземних мов, педагогіки та освітніх вимірювань, нормативно-методичні документи Ради Європи, насамперед Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR), а також сучасні наукові публікації, присвячені формуальному оцінюванню, компетентнісному підходу, цифровим технологіям та використанню інструментів штучного інтелекту в іншомовній освіті.

Результати

Динамічний розвиток сучасної освіти змінив спрямованість навчального процесу із накопичення знань до формування компетентностей їх практичного застосування. У науковій літературі поняття «компетентність» трактується як інтегрована характеристика особистості, що поєднує знання, уміння, навички, способи діяльності, цінності, ставлення та досвід, необхідні для ефективного виконання певних завдань і розв'язання життєвих або професійних проблем. На відміну від традиційного знаннєвого підходу, компетентнісний підхід акцентує увагу не на обсязі засвоєної інформації, а на здатності застосовувати набуті знання в реальних ситуаціях [12]. Таким чином, компетентність розглядається як результат навчання, що виявляється у практичній діяльності особистості.

У сфері іншомовної освіти особливого значення набуває поняття комунікативної компетентності. Його становлення пов'язане з розвитком комунікативного підходу до навчання мов. Відповідно до сучасних методичних концепцій, комунікативна компетентність розуміється як здатність особистості ефективно використовувати мовні та позамовні засоби для здійснення спілкування відповідно до конкретної ситуації, комунікативної мети та соціокультурного контексту. На думку С. Саяпіної, іншомовна комунікативна компетентність є «інтегрованою якістю особистості, що забезпечує здатність і готовність ефективно здійснювати іншомовне спілкування в різних соціокультурних контекстах» [12] та поєднує мовні, дискурсивні, прагматичні, соціокультурні й стратегічні компоненти/

Центральне місце у структурі іншомовної комунікативної компетентності посідає мовленнєва компетентність. Як переконують О. Дзинглюк, Т. Коробко та Н. Шотурма, її формування у професійній сфері є комплексним і багатогранним процесом, що інтегрує мовні знання, практичні вміння та комунікативні стратегії. Його основою виступає

розвиток у майбутніх фахівців не лише здатності логічно й грамотно будувати висловлювання, а й уміння варіювати їх відповідно до конкретних професійних ситуацій і умов спілкування [13]. У сучасній методиці навчання іноземних мов вона визначається як здатність особистості здійснювати мовленнєву діяльність різних видів на основі сформованих мовних знань, навичок і комунікативних умінь. Іншими словами, мовленнєва компетентність відображає практичну сторону володіння мовою та виявляється у здатності сприймати, розуміти, продукувати й інтерпретувати усні та письмові висловлювання.

На відміну від мовної компетентності, яка передбачає знання лексичних, граматичних, фонетичних та орфографічних норм мови, мовленнєва компетентність характеризує здатність використовувати ці знання у процесі реального спілкування. Саме тому рівень сформованості мовленнєвої компетентності є одним із головних показників ефективності навчання англійської мови.

Важливою особливістю структури мовленнєвих компетентностей є їхня взаємозалежність. У реальній комунікативній діяльності аудіювання, говоріння, читання та письмо не функціонують ізольовано, а взаємодіють між собою, забезпечуючи комплексне використання мовних ресурсів. Саме тому сучасні підходи до навчання англійської мови орієнтуються на інтегроване формування всіх видів мовленнєвої діяльності.

Подальший розвиток компетентнісного підходу в мовній освіті сприяв формуванню поняття комунікативної компетентності, яке акцентує увагу на здатності особистості здійснювати результативну комунікацію відповідно до соціальних, культурних і ситуативних умов спілкування. У процесі розвитку методики навчання іноземних мов це поняття конкретизувалося в категорії іншомовної комунікативної компетентності, що охоплює систему знань, умінь, навичок і стратегій, необхідних для успішного спілкування іноземною мовою в різноманітних комунікативних ситуаціях.

Водночас у структурі іншомовної комунікативної компетентності особливого значення набуває мовленнєва компетентність, яка безпосередньо пов'язана зі здатністю реалізовувати мовленнєву діяльність у рецептивних і продуктивних формах. Саме вона забезпечує практичне використання мовних знань у процесах аудіювання, говоріння, читання та письма, виступаючи своєрідним індикатором рівня володіння іноземною мовою.

Отже, еволюція понять «компетенція → компетентність → комунікативна компетентність → іншомовна комунікативна компетентність → мовленнєва компетентність» відображає поступовий перехід від знаннево орієнтованого розуміння результатів навчання до їх діяльнісного та комунікативного трактування. У сучасній методиці навчання англійської мови мовленнєва компетентність розглядається як ключовий практичний результат освітнього процесу, що забезпечує готовність здобувачів освіти до ефективної іншомовної комунікації в умовах міжкультурної взаємодії. Оцінювання її (готовності) є невід'ємним складником освітнього процесу, адже воно, крім контролю за навчальними результатами, ще й управляє освітнім процесом, підвищуючи мотивацію, коригуючи та вдосконалюючи методи викладання.

У контексті іншомовної підготовки оцінювання набуває особливого значення, оскільки його об'єктом виступає не лише рівень засвоєння мовного матеріалу, а й здатність здобувачів освіти використовувати іноземну мову як засіб комунікації [14; 15]. Саме тому сучасна методика навчання англійської мови орієнтується на оцінювання результатів мовленнєвої діяльності в умовах, максимально наближених до реального спілкування.

Традиційно виділяють діагностичне, поточне, формувальне та підсумкове оцінювання. Діагностичне оцінювання здійснюється на початковому етапі навчання з

метою визначення вихідного рівня підготовки здобувачів освіти. Поточне оцінювання забезпечує регулярний контроль засвоєння навчального матеріалу. Підсумкове оцінювання спрямоване на визначення досягнутого рівня навчальних результатів наприкінці певного етапу навчання. Особливого поширення в сучасній освітній практиці набуває формувальне оцінювання. Як переконує О. Кміть, воно спрямоване на підтримку навчального розвитку здобувачів, виявлення труднощів, коригування освітнього процесу та формування мотивації до навчання й віри у власні можливості. Його ефективним інструментом є мовне портфоліо, яке дає змогу фіксувати досягнення, розвивати навички самооцінювання та відповідальність за результати власного навчання [9]. Можна сказати, що формувальне оцінювання передбачає постійний зворотний зв'язок між викладачем і здобувачем освіти та орієнтується на підтримку навчального поступу, а не лише на фіксацію результатів.

Теоретичною основою сучасного оцінювання виступає компетентнісний підхід, згідно з яким оцінюванню підлягає не стільки обсяг засвоєних знань, скільки здатність особистості ефективно застосовувати їх у практичній діяльності. Відповідно, основним об'єктом оцінювання стають компетентності як інтегровані результати навчання.

Ось наочний приклад компетентнісного оцінювання. Під час традиційного підходу до оцінювання здобувачам може бути запропоновано тест на знання граматичної конструкції Present Perfect. У такому випадку перевіряється переважно правильність використання граматичної форми. Натомість компетентнісний підхід передбачає виконання комунікативного завдання, наприклад: «Розкажіть іноземному другу про свій життєвий досвід і поясніть, які події найбільше вплинули на ваше життя». У цьому випадку оцінюється не лише граматична правильність мовлення, а й здатність логічно висловлювати думки, підтримувати комунікацію, добирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування та досягати комунікативної мети.

Як бачимо, у контексті іншомовної підготовки є необхідність переосмислення самої сутності оцінювання: воно поступово зміщується від перевірки мовних знань до оцінювання здатності здобувача освіти використовувати англійську мову як засіб реальної комунікації.

У межах компетентнісного підходу оцінювання мовленнєвих умінь здійснюється за чітко визначеними критеріями, які відображають різні аспекти мовленнєвої діяльності. Так, для продуктивних видів мовлення (говоріння та письмо) ключовими є такі критерії, як плавність мовлення (fluency), граматична правильність (accuracy), лексичне різноманіття (vocabulary range), вимова (pronunciation), а також здатність до взаємодії (interaction). Для письмової діяльності додатково враховуються зміст (content), структура тексту (organization) та механічна правильність (mechanics).

Для рецептивних видів мовлення (аудіювання та читання) оцінювання спрямоване на визначення здатності здобувача освіти розуміти загальний зміст, виокремлювати ключову інформацію, інтерпретувати підтекст і робити висновки.

Щоб продемонструвати практичне застосування зазначених підходів, доцільно розглянути конкретні ситуації оцінювання:

• **Кейс 1. Заміна тестового контролю на комунікативне завдання**

У традиційній моделі оцінювання здобувачам освіти пропонується виконати тест на використання граматичної структури *Present Perfect*, де перевіряється правильність формальних мовних одиниць. Натомість у компетентнісній моделі завдання формулюється як: «*Describe your life experiences and explain what events have influenced your personal development the most*» / «*Опишіть свій життєвий досвід і поясніть, які події найбільше вплинули на ваш особистісний розвиток*». У такому випадку оцінюється не лише граматика, а й логічність викладу, зв'язність мовлення, комунікативна доцільність та здатність до самовираження.

- **Кейс 2. Оцінювання говоріння в умовах взаємодії**

Під час дискусії на тему «*Advantages and disadvantages of studying abroad*» / «*Переваги та недоліки навчання за кордоном*» здобувач освіти може допускати окремі граматичні помилки, однак активно бере участь у діалозі, аргументує власну позицію та реагує на репліки співрозмовника. У межах компетентнісного підходу така діяльність оцінюється вище, ніж формально правильне, але механічно відтворене мовлення, оскільки головним критерієм виступає ефективність комунікації.

- **Кейс 3. Оцінювання письма в автентичному форматі**

Завдання передбачає написання електронного листа щодо участі в міжнародному онлайн-курсі. У цьому випадку оцінюється не лише мовна правильність, а й відповідність жанру, логічна структура тексту, доречність мовних засобів та досягнення комунікативної мети.

Резюмуємо, що сучасна система оцінювання мовленнєвих компетентностей у процесі вивчення англійської мови характеризується послідовним переходом від формального контролю мовних знань до комплексного оцінювання здатності здобувача освіти здійснювати реальну іншомовну комунікацію. Це зумовлює необхідність використання автентичних завдань, чітких критеріїв оцінювання та формувальних підходів, що в сукупності забезпечують об'єктивність і практичну спрямованість освітнього процесу.

У сучасній методиці навчання іноземних мов оцінювання мовленнєвих компетентностей розглядається як комплексний процес, спрямований на визначення рівня сформованості здатності здобувачів освіти здійснювати комунікативну діяльність у різних формах. Оскільки мовленнєва діяльність включає чотири основні види – аудіювання, говоріння, читання та письмо, – кожен із них має специфічні особливості оцінювання, зумовлені їхньою когнітивною та комунікативною природою:

- **Оцінювання аудіювання.** У сучасній практиці оцінювання аудіювання спрямоване на перевірку таких умінь:

- розуміння загального змісту повідомлення;
- виокремлення ключової інформації;
- розпізнавання деталей;
- інтерпретація імпліцитного змісту;
- визначення ставлення мовця.

Найпоширенішими формами контролю є тестові завдання (multiple choice, true / false, matching), виконання завдань на заповнення пропусків, а також інтерактивні форми перевірки розуміння.

- **Оцінювання говоріння.** Говоріння належить до продуктивних видів мовленнєвої діяльності та є ключовим показником сформованості комунікативної компетентності. Його оцінювання є найбільш комплексним, оскільки передбачає аналіз як мовних, так і комунікативних аспектів мовлення. Основними критеріями оцінювання говоріння є:

- плавність мовлення (fluency);
- точність мовлення (accuracy);
- лексичне різноманіття (vocabulary range);
- вимова (pronunciation);
- інтерактивність (interaction);
- здатність до аргументації та логічної побудови висловлювання.

Форми оцінювання – монологічне висловлювання, діалоги, рольові ігри, дискусії та усні презентації.

- **Оцінювання читання.** Воно включає:

- розуміння основної ідеї тексту;
- пошук конкретної інформації;
- інтерпретація змісту;
- розуміння логічної структури тексту;
- формулювання висновків.

Найчастіше пропонуються завдання на множинний вибір, встановлення відповідностей, запитання відкритого типу та завдання на узагальнення змісту. Важливим сучасним підходом є використання автентичних текстів (статті, блоги, інструкції), що дозволяє оцінити реальну здатність здобувачів освіти працювати з інформацією.

• **Оцінювання письма.** Воно потребує аналізу мовно-змістових компонентів і включає:

- зміст (content);
- організацію тексту (organization);
- лексичне оформлення (vocabulary);
- граматичну правильність (grammar);
- орфографію та пунктуацію (mechanics).

Таким чином, оцінювання основних видів мовленнєвої діяльності має різну специфіку залежно від їхньої природи, однак об'єднується спільною орієнтацією на компетентнісний підхід. Якщо аудіювання та читання переважно оцінюють здатність до розуміння інформації, то говоріння та письмо – здатність до її продуктивного використання. Усі види мовленнєвої діяльності в сучасній освітній парадигмі розглядаються не ізольовано, а як взаємопов'язана система, що забезпечує цілісну іншомовну комунікативну компетентність здобувачів освіти.

У сучасній європейській освітній практиці базовою системою визначення рівня володіння іноземною мовою є Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR), які поділяють мовну компетентність на шість рівнів:

- **A1 (Breakthrough)** – базове розуміння простих виразів і здатність до елементарної комунікації;
- **A2 (Waystage)** – здатність брати участь у простих повсякденних ситуаціях;
- **B1 (Threshold)** – самостійне використання мови у знайомих контекстах;
- **B2 (Vantage)** – впевнене володіння мовою у більшості комунікативних ситуацій;
- **C1 (Effective Operational Proficiency)** – вільне та ефективне використання мови у складних ситуаціях;
- **C2 (Mastery)** – практично рівень носія мови.

CEFR використовується як орієнтир для формування критеріїв оцінювання мовленнєвих компетентностей, оскільки забезпечує уніфіковані та порівнювані стандарти оцінки. Поширеною є комбінована бально-рівнева система оцінювання, яка дозволяє поєднати кількісні та якісні показники, більш точно визначати рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності та забезпечити індивідуалізацію навчального процесу. Наприклад, оцінювання усного висловлювання може здійснюватися за 20-бальною шкалою:

- Content (зміст) – 4 бали
- Fluency (плавність) – 4 бали
- Vocabulary (лексика) – 4 бали
- Grammar (граматика) – 4 бали
- Pronunciation (вимова) – 4 бали

Відповідно, інтерпретація результатів має такий вигляд:

- 18–20 балів – рівень C1–C2 (високий рівень володіння)
- 14–17 балів – рівень B2
- 10–13 балів – рівень B1
- 6–9 балів – рівень A2
- 0–5 балів – рівень A1

Сучасний етап розвитку іншомовної освіти також характеризується активною цифровізацією освітнього процесу та інтеграцією технологій штучного інтелекту (ШІ) у практику навчання й оцінювання мовленнєвих компетентностей. Це зумовлено необхідністю підвищення об'єктивності, швидкості та аналітичної точності оцінювання, а також прагненням до індивідуалізації навчання. Серед найбільш поширених цифрових середовищ, що використовуються для оцінювання іншомовної компетентності, можна виділити:

- **Moodle** – система управління навчанням, яка дозволяє створювати тести, інтерактивні завдання, форуми для усного та письмового мовлення, а також здійснювати аналітику навчальної активності;
- **Google Classroom** – платформа для організації навчального процесу, яка забезпечує збір письмових завдань, зворотний зв'язок і коментування робіт;
- **Kahoot! та Quizizz** – інструменти для формувального оцінювання, які дозволяють у ігровій формі перевіряти розуміння лексики, граматики та аудіювання;
- **Cambridge English Online Tools** – ресурси для тренування та оцінювання відповідно до CEFR;
- **Duolingo English Test** – адаптивна система оцінювання, яка автоматично визначає рівень володіння мовою.

Штучний інтелект також відкриває нові можливості для оцінювання продуктивних видів мовленнєвої діяльності, особливо говоріння та письма. Він допомагає аналізувати:

- граматичну правильність;
- лексичне різноманіття;
- вимова та інтонація;
- швидкість мовлення;
- когерентність і логічність висловлювання.

Використання цифрових технологій і штучного інтелекту в оцінюванні мовленнєвих компетентностей має низку переваг:

- підвищення об'єктивності оцінювання;
- оперативність отримання результатів;
- можливість індивідуалізованого зворотного зв'язку;
- постійний моніторинг навчального прогресу;
- розширення доступу до автентичних мовленнєвих практик.

Обговорення та інтерпретація результатів

Отримані результати свідчать про суттєву трансформацію сучасних підходів до оцінювання іншомовної підготовки. Доведено, що найбільш об'єктивним є комплексне оцінювання, яке поєднує кількісні та якісні показники, стандартизовані критерії та автентичні комунікативні завдання. Саме такий підхід дозволяє повніше відобразити реальний рівень сформованості мовленнєвих компетентностей.

Порівняння з іншими дослідженнями. Результати дослідження узгоджуються з положеннями сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових праць, присвячених компетентнісному підходу в іншомовній освіті. Подібно до праць Л. Бахмана, М. Кенейла, М. Свейн, С. Савін'йон та інших дослідників, у роботі підтверджується визначальна роль комунікативної компетентності як основної мети навчання іноземної мови.

Отримані висновки також корелюють із положеннями Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR), відповідно до яких оцінювання має ґрунтуватися на дескрипторах реальної мовленнєвої діяльності. Водночас, на відміну від значної частини попередніх досліджень, у роботі особлива увага приділяється поєднанню формувального оцінювання, цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту як взаємодоповнювальних складників сучасної системи оцінювання мовленнєвих компетентностей.

Наукова новизна (розгорнуто). Наукова новизна дослідження полягає в комплексному теоретичному осмисленні сучасних підходів до оцінювання мовленнєвих компетентностей у процесі вивчення англійської мови в умовах реалізації компетентнісної освітньої парадигми. У роботі систематизовано наукові підходи до трактування понять «компетентність», «комунікативна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність» та «мовленнєва компетентність» і уточнено їхню ієрархічну взаємозалежність у структурі сучасної іншомовної освіти.

Наукову цінність становить узагальнення сучасних підходів до оцінювання основних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання та письма) на засадах компетентнісного підходу. У дослідженні обґрунтовано необхідність переходу від контролю окремих мовних знань і навичок до комплексного оцінювання здатності здобувачів освіти здійснювати ефективну іншомовну комунікацію в реальних або наближених до реальних умовах спілкування.

Новизною характеризується також систематизація критеріїв оцінювання мовленнєвих компетентностей відповідно до сучасних міжнародних стандартів, зокрема CEFR, із виокремленням мовних, комунікативних та дискурсивних параметрів оцінювання. У роботі узагальнено можливості використання формувального оцінювання як інструменту підтримки індивідуального освітнього поступу та розвитку автономності здобувачів освіти.

Практичне значення (розгорнуто). Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для вдосконалення системи оцінювання мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти під час вивчення англійської мови в закладах загальної середньої, фахової передвищої та вищої освіти. Узагальнені в роботі критерії оцінювання можуть бути використані викладачами для розроблення прозорих і стандартизованих систем контролю рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності.

Практичну цінність становлять систематизовані підходи до оцінювання аудіювання, говоріння, читання та письма, які можуть бути покладені в основу створення навчально-методичних матеріалів, критеріальних рубрик, банків оцінювальних завдань та засобів моніторингу навчальних досягнень. Наведені приклади компетентнісно орієнтованих завдань можуть бути безпосередньо використані в освітньому процесі для організації поточного, формувального та підсумкового оцінювання.

Окреме практичне значення мають узагальнені рекомендації щодо застосування Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR) у процесі визначення рівня володіння англійською мовою, що сприяє підвищенню об'єктивності, надійності та порівнюваності результатів оцінювання.

Результати дослідження можуть бути використані під час підготовки майбутніх учителів іноземних мов, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а

також для впровадження цифрових платформ та інструментів штучного інтелекту в практику оцінювання мовленнєвої діяльності. Запропоновані теоретичні узагальнення та методичні орієнтири створюють підґрунтя для подальшого вдосконалення компетентнісно орієнтованих моделей оцінювання в умовах цифрової трансформації освіти.

Висновки

У результаті проведеного дослідження було комплексно проаналізовано теоретичні та методичні засади оцінювання мовленнєвих компетентностей здобувачів освіти у процесі вивчення англійської мови, що дозволило сформулювати низку узагальнень. Встановлено, що сучасна освітня парадигма ґрунтується на компетентнісному підході, який передбачає переорієнтацію навчального процесу з накопичення знань на формування здатності застосовувати їх у практичній діяльності. У цьому контексті ключовими поняттями виступають «компетенція», «компетентність», «комунікативна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність» та «мовленнєва компетентність», еволюція яких відображає поступовий перехід від знаннєвої до діяльнісно-комунікативної моделі навчання. Доведено, що мовленнєва компетентність є центральним компонентом іншомовної комунікативної компетентності та інтегрує в собі здатність до реалізації основних видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання та письма. Кожен із цих видів має специфічні характеристики оцінювання, однак у сукупності вони формують цілісну систему комунікативних умінь здобувача освіти. Формувальне оцінювання назване одним із найефективніших інструментів розвитку мовленнєвих компетентностей, оскільки воно забезпечує безперервний зворотний зв'язок, індивідуалізацію навчання та активну участь здобувачів освіти у процесі самооцінювання та взаємооцінювання.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с. URL: http://www.khotiv-nvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf
2. Петрик К., Малиш Я. Сучасна система оцінювання мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти України та Німеччини. *Педагогічні науки*. 2024. Вип. 106. С. 22–27. DOI : 10.32999/ksu2413-1865/2024-106-3
3. Горошкін І. Критерії оцінювання сформованості міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів 7-9 класів закладів загальної середньої освіти. *Електронний збірник наукових праць ЗОІППО*. 2023. № 2 (54). URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736659/1/%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BD_%D0%86%D0%B3%D0%BE%D1%80_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf
4. Скрипник Н. Сучасні методи та прийоми підвищення мовленнєвих компетентностей студентів-філологів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70). № 1. Ч. 1. С. 109–113. DOI : <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/20>
5. Онопрієнко О. Інструментарій оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
6. Яциняк О., Шевчук Т. Формування оцінювання у процесі вивчення англійської: підвищення навчальної мотивації та відповідальності. *Педагогічна Академія : наукові записки*. 2026. Вип. 29. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.20029769>
7. Шляхтіна, О. С. Основні методи оцінювання у викладанні англійської мови для спеціальних цілей. *Педагогічні науки : теорія та практика*. 2022. № 3 (43). С. 21–25.

8. Миськів В. Діагностика рівня сформованості граматичної компетенції у процесі вивчення англійської мови після німецької. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : педагогіка*. 2016. № 10 (2). С. 108–116. URL : <http://nzp.tnpu.edu.ua/article/view/65099>
9. Кміть О. В. Контрольно-оцінювальна компетентність майбутнього вчителя іноземних мов початкових класів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2020. Випуск 9 (165). С. 58–64. URL : erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/7157
10. Голуб Н., Горошкіна О. Особливості оцінювання навчальних досягнень з української мови учнів нової української школи. *Український педагогічний журнал*. 2025. № 3. С. 164–177. URL : https://www.researchgate.net/publication/398262017_OSOLIVOSTI_OCINUVANNA_NAVCA_LNII_DOSAGNEN_Z_UKRAINSKOI_MOVI_UCNIV_NOVOI_UKRAINSKOI_SKOLI
11. Полонська Т. Оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи з іноземних мов у контексті компетентнісного підходу. *Проблеми сучасного підручника*. 2019. Вип. 22. С. 224–237.
12. Саяпіна С. Іншомовна комунікативна компетентність: місце дефініції в термінологічному полі сучасних наукових досліджень. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2026. № 2 (110). С. 52–65.
13. Дзинглюк О., Коробко Т., Шотурма Н. Мовленнєва компетентність як основа професійного спілкування: українська мова в професійному контексті. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Вип. 42. Т. 1. С. 33–37.
14. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О.Б. Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька [та ін.]; за заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
15. Холод І. Методика викладання англійської мови : навчально- методичний посібник. Умань : Візаві, 2018. 165 с.

References

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. (2003). Kyiv: Lenvit. Retrieved from http://www.khotiv-nvk.edu.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf
2. Dzynhliuk, O., Korobko, T., & Shoturma, N. (2025). Movlennieva kompetentnist yak osnova profesiinoho spilkuvannia: ukrainska mova v profesiinomu konteksti. *Zakarpatski filolohichni studii*, 42(1), 33–37.
3. Holub, N., & Horoshkina, O. (2025). Osoblyvosti otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen z ukrainskoi movy uchniv Novoi ukrainskoi shkoly. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, (3), 164–177. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/398262017_OSOLIVOSTI_OCINUVANNA_NAVCA_LNII_DOSAGNEN_Z_UKRAINSKOI_MOVI_UCNIV_NOVOI_UKRAINSKOI_SKOLI
4. Horoshkin, I. (2023). Kryterii otsiniuvannia sformovanosti mizhkulturnoi inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv 7–9 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity. *Elektronnyi zbirnyk naukovykh prats ZOIPPO*, 2(54). Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736659/1/%D0%93%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%86%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf>
5. Kholod, I. (2018). *Metodyka vykladannia anhliiskoi movy*. Uman: Vizavi.
6. Kmit, O. V. (2020). Kontrolno-otsiniuvalna kompetentnist maibutnoho vchytelia inozemnykh mov pochatkovykh klasiv. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy*

kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Serii: Pedagogichni nauky, 9(165), 58–64. Retrieved from <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/7157>

7. Myskiv, V. (2016). Diahnostyka rivnia sformovanosti hramatychnoi kompetentsii u protsesi vyvchennia anhliiskoi movy pislia nimetskoï. Naukovi zapysky TNPU imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedagogika, 10(2), 108–116. Retrieved from <http://nzp.tnpu.edu.ua/article/view/65099>

8. Nikolaieva, S. Yu. (Ed.). (2013). Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka. Kyiv: Lenvit.

9. Onopriienko, O. (2020). Instrumentarii otsiniuvannia rezultativ kompetentnisno oriietovanoho navchannia molodshykh shkoliariv. Kyiv: KONVI PRINT.

10. Petryk, K., & Malys, Ya. (2024). Suchasna systema otsiniuvannia movlennievoï kompetentnosti zdobuvachiv pochatkovoï osvity Ukrainy ta Nimechchyny. Pedagogichni nauky, 106, 22–27. <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2024-106-3>

11. Polonska, T. (2019). Otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv pochatkovoï shkoly z inozemnykh mov u konteksti kompetentnisnogo pidkhotu. Problemy suchasnoho pidruchnyka, 22, 224–237.

12. Saiapina, S. (2026). Inshomovna komunikatyvna kompetentnist: mistse defynitsii v terminolohichnomu poli suchasnykh naukovykh doslidzhen. Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu, 2(110), 52–65.

13. Shliakhtina, O. S. (2022). Osnovni metody otsiniuvannia u vykladanni anhliiskoi movy dlia spetsialnykh tsilei. Pedagogichni nauky: teoriia ta praktyka, 3(43), 21–25.

14. Skrypnyk, N. (2020). Suchasni metody ta pryomy pidvyshchennia movlennievnykh kompetentnostei studentiv-filolohiv. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii, 31(70)(1), 109–113. <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/20>

15. Yatsyniak, O., & Shevchuk, T. (2026). Formuvalne otsiniuvannia u protsesi vyvchennia anhliiskoi: pidvyshchennia navchalnoi motyvatsii ta vidpovidalnosti. Pedagogichna Akademiia: naukovi zapysky, 29. <https://doi.org/10.5281/zenodo.20029769>